

ปัญญาส่งออก

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ข้อ ๕๓๒. ถึงข้อ ๕๓๕. เนาะ ข้อ ๕๔๐. มันไม่มี

ถาม : ข้อ ๕๔๑. เรื่อง “จิตตมยปัญญากับภาวนามยปัญญาแตกต่างกันอย่างไร?”

กราบเรียนหลวงพ่ोज้าคะ

๑. จิตตมยปัญญากับภาวนามยปัญญาแตกต่างกันอย่างไร? ทั้งที่ก็มาจากความคิดข้างในเหมือนกัน

๒. ฆราวาสสามารถมีพระบรมสารีริกธาตุไว้บูชาที่บ้านได้ไหมจ้าคะ เพราะมีคนบอกว่าไม่ควรเอาไว้ในบ้าน น่าจะเอาไปไว้ในวัด หรือให้คนส่วนใหญ่ได้กราบไหว้

ตอบ : นี่คำถามที่ ๑ นะ จิตตมยปัญญากับภาวนามยปัญญาแตกต่างกันอย่างไร? ความเข้าใจของผู้ถามว่า

ถาม : ทั้งๆ ที่มันก็มาจากความคิดภายในเหมือนกัน แล้วมันแตกต่างกันอย่างไรล่ะ?

ตอบ : มันแตกต่างกัน มันแตกต่างกันเพราะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ธรรม ไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ อาฬารดาบส อุทกดาบส นี่การันตีพระพุทธเจ้าเลยบอกว่ามีความรู้เสมอเรามีความเห็นเหมือนเรา ก็นี่ไง นี่เขาได้ฉานสมาบัติ เขาได้ความสงบร่มเย็นเหมือนกันหมด เขาว่าเหมือนเราเลย นี่เหมือนเรามันแบ่งแยกกันไม่ถูกใจ

นี่ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไม่มีเรื่องอย่างที่ว่าสุดมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา สุดมยปัญญาคือการศึกษาแบบนักศึกษา สุดมยปัญญาคือ การศึกษาค้นคว้า จินตมยปัญญาคือจินตนาการ จินตนาการที่มีสมาธิด้วยนะ มันแก็กิเลส ไม่ได้หरोก แล้วภาวนามยปัญญามันเป็นแบบใด?

นี่ถ้าไม่มีคนรู้จริงใช้ไหม? ไม่มีคนรู้จริง ไม่มีคนที่ทดสอบตรวจสอบแล้ว เราจะ แบ่งแยกอย่างไรว่าอันใดเป็นจินตมยปัญญา อันใดเป็นภาวนามยปัญญา จินตมยปัญญามันสร้างภาพ มันสร้างได้ดีกว่า เหมือนสินค้าลิขสิทธิ์ คุณลิตีที่เขาทำลอกเลียนแบบ เขาทำเหมือนไหม? เขาทำสวยกว่าอีกด้วย แต่เขาไม่ได้คิดค้นขึ้นมานะ เขาก็อปปีมา แต่คนที่เข้าคิดค้นขึ้นมา คุณลิตีเจ้าของลิขสิทธิ์เขาต้องคิดค้นขึ้นมา เขาต้องออกแบบมา กว่าเขาจะทำสินค้าของเขาได้แต่ละชนิด นี่เขาออกแบบ เขารู้จักที่มาที่ไปเขาขึ้นรูปอย่างไร แต่ถ้าคนไปเลียนแบบมามันอย่างหนึ่ง

นี่พูดถึงการเลียนแบบ จินตมยปัญญามันเลียนแบบเพราะอะไร? มันเลียนแบบเพราะเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาจิตมันรวมลง จิตมันเป็นนะมันเป็นอย่างที่เป็นนี้แหละ นี่มันเป็นจินตมยปัญญา มันไม่ใช่คนที่คิดค้นขึ้นมาเอง ถ้าไม่ใช่คนคิดค้นขึ้นมาเองมันไม่ได้มาจากต้นขั้วใจ มันแก็กิเลสไม่ได้

ฉะนั้น

ถาม : มันมาจากข้างในเหมือนกัน

ตอบ : ใช่ มันมาจากข้างในเหมือนกัน นี่เวลาเริ่มต้นของการศึกษา เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ ต้องมีปรีชาดี ต้องมีการศึกษา ถ้าไม่มีการศึกษาเราเรียนอย่างไร? แต่การศึกษานั้นพอมมาเป็นจินตมยปัญญามันก็สร้างภาพ เหมือนหมด ดีหมด ดีจนบอกว่าแม้แต่นิพพานแล้วนะมันยังมีสุขาวดีเหนือนิพพานอีก นิพพานมันยังมีสูงกว่านิพพานอีก มันจินตนาการกันไป นิพพานมันมีแบ่งแยกอีกหรือ? มันไม่มีหरोก

ฉะนั้น เวลาจินตมยปัญญามันไปหมดเลย กิเลสมันหลอก กิเลสมันหลอกมันเป็นไปไม่ได้ แล้วถ้าภาวนามยปัญญาละ? ภาวนามยปัญญานะ จิตสงบแล้ว จินตมยปัญญาจิตสงบบ้าง จิตสงบ ในเมื่อมันยังไม่สะอาดบริสุทธิ์มันก็เกิดจินตนาการ มันเกิด

เป็นของมัน มันเกิดปัญญาแบบจิตตมยปัญญา ปัญญาที่ยังมีสมุทัย ยังมีกิเลสเจือปน ถ้ายังมีกิเลสเจือปนอยู่มันสะอาดบริสุทธิ์ไม่ได้ มันสะอาดบริสุทธิ์ไม่ได้ แต่ เราจะบอกว่าอย่างนี้ละ เราจะบอกว่าแบ่งกันเลยบอกว่า เราจะเอาแต่ภาวนามยปัญญาโดยที่ไม่เอาจิตตมยปัญญา ไม่เอาสุตมยปัญญา ไม่ได้

“ไม่ได้” หมายความว่าในเมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์ใช้ไหม? เราเกิดมาเรามีกิเลส เรามีอวิชชา เราปฏิบัติแล้วได้ไหม? ไม่ได้หรือ เราปฏิบัติเสถียรจนกลายเป็นมนุษย์เราไม่ได้นะ เราปฏิบัติเสถียรของเราไม่ได้หรือ แต่จิตของเรามันไม่สะอาดบริสุทธิ์ใช้ไหม? เราต้องทำความสงบของใจให้มันสะอาดบริสุทธิ์เข้ามาให้ได้ นั่นเขาเรียกว่าสมาธิ สมาธิคือกิเลส มันสงบตัวลงชั่วคราว แต่มันไม่ได้ชำระล้าง พอไม่ได้ชำระล้าง เวลามันพัฒนาขึ้นมาจากสุตมยปัญญามันก็จะไปเป็นจิตตมยปัญญา

ทีนี้พอถึงจิตตมยปัญญามันแก้กิเลสไม่ได้ มันแก้กิเลสไม่ได้แต่มันเทียบเคียงได้ มันเทียบเคียงทำให้เหมือนได้ แต่มันไม่เห็นกิเลสจริง มันไม่ได้แก้กิเลสได้จริง พอแก้ไม่ได้จริงเราก็อห้นเพียร อห้นเพียรเข้าไป จากจิตตมยปัญญา ถ้าเราอห้นเพียรโดยที่เราไม่ทอดธุระ เราไม่ทอดธุระ เราไม่เคลมว่ามันเป็นธรรมดาแล้ว เราพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ โดยที่มีเป้าหมาย มันจะเข้าไปสู่ภาวนามยปัญญา เราจะบอกว่ามันก็มาจากจิตตมยปัญญา เพราะมันจินตนาการ เพราะมันจะหักห้ามไม่ได้

คือคนเรามันมีกิเลสอยู่ มันมีความสงสัยอยู่ มันมีความอยากรู้ อยากดี อยากใคร่ อยากเป็น มันมีความใคร่รู้ อยากรู้ อยากดี อยากเป็น มันมีของมันอยู่แล้ว พอมีของมันแล้วมันมีอย่างนี้เจือปนมาโดยที่ห้ามได้ยากมาก แต่เพราะสิ่งที่อยากได้ อยากมี อยากเป็น มันทำให้การภาวนาล้มลุกคลุกคลาน แล้วมันเซ็ดเซียด เวลามันเสื่อมมันก็เสื่อมจากตรงนี้ มันเสื่อมจากอยากมีอยากเป็นนี้แหละ เวลามันเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญมันอยู่ขั้นตอนของมันเป็นอย่างนั้นแหละ จนมันเสื่อมจนเราล้มลุกคลุกคลานจนมันทุกข์ยากมาก จนมาหาเหตุผลมันเป็นเพราะอะไร? อ้อ มันเป็นเพราะอยากได้ใคร่ดีนี่แหละ

ฉะนั้น เราปฏิบัติของเราไปด้วยเหตุด้วยผล “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ” เราดูที่เหตุ นั้นแหละ เวลามันพัฒนาขึ้นไปมันไม่มีสิ่งนี้เจือปนเข้ามา มันก็จะเข้าสู่ภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาคือปัญญาเกิดจากการภาวนาล้วนๆ ไม่ใช่เกิดจากข้อมูลจำมา ไม่ใช่เกิดจากจินตนาการ ไม่ใช่เกิดจากสิ่งใดทั้งสิ้น มันเกิดจากความสมดุลงของมันไง มรรค

สามัคคี ภาวนามชปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการภาวนาล้วนๆ ไม่มีสิ่งใดเจือปน ถ้ามีสิ่งใดเจือปนขึ้นมามันมรรคสามัคคีไม่ได้ มันสมมุจเลพหวนไม่ได้ มันจะเป็นปหานชั่วคราว มันจะเป็นของมันอยู่อย่างนั้นแหละ

ฉะนั้น จินตมชปัญญากับภาวนามชปัญญา นี่เวลาบอกว่ามันก็เป็นความคิดจากภายในเหมือนกัน แล้วมันต่างกันอย่างไรล่ะ? มันต่างกันโดยที่ว่าคุณภาพ คุณค่าของมันต่างกัน คุณภาพของมันต่างกัน แล้วมันก็ทำลายกิเลสแตกต่างกัน ถ้ามันเป็นเหมือนกัน พระพุทธเจ้าไม่แยกไว้แบบนี้ พระพุทธเจ้าแยกไว้เพราะมันแตกต่างกันไง ทีนี้พอมันแตกต่างกัน คนไม่เป็น คนที่ภาวนาใหม่ๆ จะแบบว่าอี๊ดอี๊ดมาก อี๊ดอี๊ดกับครูบาอาจารย์ไม่เป็น มันไม่จริงๆ มันเบื่อหน่ายนะ แต่มันเบื่อหน่ายเพราะเรามีกิเลสไง แต่ถ้าเราตั้งใจของเรา เราทำของเราไป พอเราเป็นจริงนะเราก็จะพูดแบบครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงพูดกับเรานั้นแหละ

มันเหมือนน้ำนะ อย่างน้ำ เห็นไหม คุณีน้ำสะอาดบริสุทธิ์กับน้ำก่ล่นแตกต่างกันอย่างไร? น้ำสะอาดเขาเอาไว้ใช้ประโยชน์ได้ไหม แต่น้ำก่ล่นละ น้ำก่ล่นนี่มันสะอาดจนมันใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ละ นี่ก็เหมือนกัน แล้วมันมาจากไหนละน้ำก่ล่น? มันก็มาจากน้ำนั่นแหละ

นี่ก็เหมือนกัน

ถาม : จินตมชปัญญา ภาวนามชปัญญามันแตกต่างกันอย่างไร?

ตอบ : มันแตกต่างกัน มันแตกต่างกันโดยคุณภาพ โดยเวลาพูดออกมาไง คนที่พูดเวลามันพูดบอกว่าภาวนาแล้วเป็นอย่างนั้น ครูบาอาจารย์ฟังรู้หมดแล้วแหละ ฟังแค่นี้ก็รู้แล้วว่ามันปัญญาขึ้นใจ มันเป็นตทังคปหาน มันปล่อยขนาดไหน มันปล่อยชั่วคราว มันปล่อยอยู่อย่างนั้นแล้วมันเสื่อม เวลาเสื่อมมาแล้วนะ กลับมาปุ่ลชนไม่มีอะไรเลย ขณะที่มันก้าวเดินไม่ถึง นี่ขณะที่ก้าวเดินขึ้นไป เวลาภาวนานะ เวลามันดีขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอน ถ้ายังไม่ถึงที่สุด ถ้าย้อนกลับมา เวลาหลวงตาท่านพิจารณาเวทนาจนถึงที่สุด เห็นไหม

“มันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเรากีวะ”

เวทนาถึงที่สุดมันก็เท่านั้นแหละ เวทนาคือว่าปล่อยวางชำระเวทนาขาดหมด แล้ว
ขึ้นไปรายงานหลวงปู่มัน

“เออ จิตมันไม่เกิด ๕ อตภาพเวีย นี่มันเกิดหนเดียวเท่านั้นแหละ”

นี่ได้หลักแล้ว ฟังทีเดียวมันก็รู้ คนฟังเป็นบอกทีเดียรรู้หมดนะ แล้วถ้ามันรู้แล้ว
มันก็จบใจ นี่เวลาเราฟังมาใช่ไหม? จินตนาการ เวทนาเป็นอย่างนั้น พิจารณาเป็นอย่าง
นั้น แต่เวลามันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาล้วนๆ ที่เกิดจากการภาวนานะ มันแยกมัน
แยะ นี่มันจะเจ็บปวดขนาดไหน? มันจะฝังลึกอยู่ในจิตได้สำนึกขนาดไหน? เวลามัน
ชำระล้างมันหมดเลย แล้วมันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราอีกวะ ตั้งแต่ลูกเวทนา
หลานเวทนา พ่อเวทนา ปู่เวทนาจึงได้ชำระล้างหมดแล้วมันก็จบ

นี่ภาวนามยปัญญามันแตกต่างกันอย่างนี้ มันแตกต่างกันกับจิตมยปัญญา ถ้าจิต
มยปัญญาก็เป็นอย่างหนึ่ง นี่พูดถึงว่ามันแตกต่างกันอย่างไร ทั้งๆ ที่มาจากข้างใน
เหมือนกัน นี่ไปถึงว่าทวนกระแส นี่ปัญญามันส่งออก ปัญญาเวลาโดยธรรมชาติ เห็น
ใหม่ พลังงานมันส่งออก ความคิดของคนมันส่งออก ฐานที่ยิงจรวดออกไปคือภาวสะ
คือภพ จิตที่มันคิดมันก็คิดเรื่องที่กระทบ เรื่องที่ออกมาข้างนอก แล้วปัญญาก็เหมือนกัน
ปัญญามันส่งออก แต่ถ้าเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาในตัวของมันเองมันไม่ส่งออก นี่
ปัญญาที่ทวนกระแสกลับเข้าไปชำระล้างกิเลส เพราะกิเลสมันอยู่จิตได้สำนึก

ทีนี้พอบอกมันก็มาจากความคิดเหมือนกัน ความคิดนั้นแหละมันส่งออก ถ้าเรา
ไม่คิดขึ้นมาความคิดมันอยู่ไหน? เวลาเราคิดขึ้นมาความคิดมาจากไหน? นี่มันส่งออก
ไปสู่ความคิด ส่งออกไปสู่สิ่งที่เราคิด ความคิดคิดเรื่องอะไร? คิดเรื่องรถ จินตนาการเรื่อง
รถ แล้วมันไปถึงตัวรถ นี่ไปตัวรถ ไปจับรถ นี่วัตถุส่งออกมาจากความคิด อายตนะ พอ
ออกไปถึงตัวรถเลย นี่มันส่งออกหมด แล้วเวลาภาวนามยปัญญามันไม่ส่งออกมาเลย
ธรรมจักรมันหมุนตัวๆ ปัญญาหมุนอยู่ในตัวมันเอง ละเอียดเข้าไปจากภายใน

นี่พิจารณาภายในของมัน มันไม่ส่งออก จิตมยปัญญามันส่งออก ทุกอย่างส่งออก
ปัญญาส่งออกหมด แล้วปัญญาที่ย้อนกลับ ปัญญาที่ทวนกระแสกลับเข้าไปชำระกิเลส
เป็นอย่างไร? อ้าว นี่มันจะแยกกันอย่างไรล่ะ? แต่ที่มันมาก็มาจากการฝึกหัดนั้นแหละ มา

จาก นี้เราจะตัด เหมือนกับสะพานเราจะตัดช่วงหนึ่งว่าสะพานนั้นต่อกันไม่ได้ เราจะเดิน ไปสู่อีกฟากหนึ่งไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา มันก็เหมือนกับ สะพานที่ต่อเชื่อมกันไป แต่สะพานถ้ามันขาดช่วงมันก็ไปสู่อีกฝั่งหนึ่งไม่ได้ ฝั่งของ สมมุติกับฝั่งของวิมุตติ ถ้าฝั่งของสมมุติ เห็นไหม สุตมยปัญญา ระหว่างกลางสะพานก็ จินตมยปัญญา ถ้ามันไปสู่อีกฝั่งหนึ่งไม่ได้มันก็ข้ามไปสู่อีกฝั่งหนึ่งไม่ได้ มันข้ามไป ไม่ได้หรอก แต่ถ้ามันจะข้ามไปมันต้องแตกต่าง ถ้าไม่แตกต่าง ชื่อมันยังแตกต่าง สุตมย ปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา แล้วภาวนามยปัญญาเป็นอย่างไร?

นี่อ้างกันว่ามีปัญญาๆ ใ ปัญญาส่งออก แต่ถ้าปัญญาเป็นความจริงมันไม่ส่งออก อย่างไม่? แล้วมันหมุนกลับมา จักรมันหมุนกลับมา ธรรมจักรหมุนกลับมาชำระกิเลส อย่างไร? หมุนกลับมาตัดสังโยชน์อย่างไร? เครื่องจักรเวลามันทำงานนะ จะระบบใดก็ แล้วแต่มันก็ต้องเคลื่อนของมันไป เคลื่อนไหวของมันไป มีแรงอัดของมัน มีพลังงาน ของมัน แรงงานปฐม

จิตก็เหมือนกัน เวลาจะทำอะไร มึงจะภาวนา ภาวนากาย เวทนา จิต ธรรม พิจารณาสติปัญญา ๔ จะพิจารณาเหมือนกัน อริยสังขมอันเดียว ถ้าอริยสังขมอันเดียวมันรู้ ได้ มันเหมือนกัน มันเข้ากันได้ ถ้าบอกได้มันก็เป็นความจริง อันนี้พูดถึงปัญญาส่งออก กับปัญญาที่เป็นธรรมจักรที่หมุนกลับเข้าไปชำระกิเลสนะ ถึงเป็นภาวนามยปัญญา มัน แตกต่างกันอย่างนี้ มันแตกต่างกัน เพราะมันแตกต่างกัน คุณภาพมันให้ผลแตกต่างกัน

ฉะนั้น เวลาพระกรรมฐาน เวลาเขาตรวจสอบกันเขาฟังตรงนี้ไง เขาฟังที่บอกว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนังมันก็เป็นอริยสังข แล้วเวลาพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมมันก็เป็น อริยสังข อิม ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ไม่เป็นอริยสังข ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เขาเอาไว้เผาทิ้ง ซากศพเขาเอาไว้เผาทิ้ง แต่จิตไปเห็น กาย เวทนา จิต ธรรม เห็น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ตามความเป็นจริง จิตรู้ จิตเห็น จิตแยก จิตเยาะ จิตคิด จิตใคร่ จิตกรวญ จิตวิปัสสนาจน เป็นไตรลักษณ์ อันนั้นถึงเป็นอริยสังข แต่ตัวผม ขน เล็บ ฟัน หนังมันเป็นแร่ธาตุ ไม่เป็น อริยสังขหรอก

นี่มันวัดถึงวุฒิภาวะของคนพูดไง ถ้าคนพูดมีวุฒิภาวะ พูดถึงวุฒิภาวะมันพูด
 ธรรมะมันจะเกี่ยวกันไง เกี่ยวกันตั้งแต่วิชา ตั้งแต่ธรรมะ แล้วธรรมะจะมาตัดอวิชา
 อย่างไรมันจะเกี่ยวเนื่องกัน แต่ถ้าเป็นจำมามันพูดเฉพาะส่วน พูดจุดใดจุดหนึ่ง มันไม่
 เกี่ยวเนื่องกันมันก็ไม่กระเทือนถึงกิเลสใจ นี่ฟังชัดๆ ฟังง่าย คนไม่เป็นพูดมันไม่เกี่ยว
 เนื่องกัน เหมือนสายสัมพันธ์มันไม่เข้าไปถึงต้นข้าว มันไม่เข้าถึงอวิชา มันแก้กิเลสไม่ได้

ถาม : ๒. พระราชาสามารถเอาพระบรมสารีริกธาตุไปบูชาที่บ้านได้ไหม?

ตอบ : มันเป็นเรื่องธรรมะ คนโบราณเขาไม่ค่อยเอาเข้าไปไว้ แต่เดี๋ยวนี้พอ
 คนเราแบบว่ามันพัฒนาขึ้น ทุกคนก็เอาสิ่งที่ว่าพระธาตุต่างๆ ไปบูชากัน อันนี้มันอยู่ที่
 จิตใจของคนสูง คนต่ำนะ ถ้าจิตใจเราสูงส่ง จิตใจเราเห็นสาธุการประโยชน์เราเอาไป
 ไว้วัด แต่พอไว้วัดนะ คนไปวัดมันก็ขโมยไปไว้บ้านมันอีก (หัวเราะ) เอาไปไว้วัดไม่มี
 ใครดูแลนะ ไอ้คนที่เอาก็กักของนั้นไปไว้บ้านซะ ไอ้เราจิตใจเป็นสาธุการก็อุตสาหไป
 ไว้วัด

นี่จิตใจคนเดี๋ยวนี้มันเห็นแก่ตัวทั้งนั้นเลย ถ้าจิตใจคนดีขึ้นมา ถ้าเราคิดดี เราคิดดี
 มันก็เป็นความดีของเรา นี่มันเป็นแบบว่านานาจิตตัง ใครพูดอะไรฟังไว้แต่อย่าเพิ่งเชื่อ
 เราพิจารณาหาเหตุ หาผล ฉะนั้น สิ่งที่ไม่ไว้บ้านเราก็เห็นด้วย บางคนนะอย่างเช่นพระ
 ธาตุมันเหมือนสิ่งที่มีชีวิต บางคนเอาไปเลี้ยงแมวจนคอไว้ เวลาทำสิ่งไม่ดีอันตราย
 หายไปนะ อันตรายหายไปได้ แต่ถ้าทำไว้ที่ไหนเพื่อความสะอาดบริสุทธิ์ เพราะของนี้
 เป็นของประเสริฐใช่ไหม?

แต่เราทำ เราเอาที่ท่านประพฤติปฏิบัติมาจนท่านเป็นพระอรหันต์ ถ้าเราอยากได้
 อยากดี เราก็เอาข้อวัตร เอาการประพฤติปฏิบัตินั้นจะมีคุณค่ามากกว่า เราพยายามทำดี
 พยายามรักษาจิตใจของเรา สิ่งนี้สำคัญกว่า แล้วถ้าตัวของเราเป็นพระธาตุเองใจ เดียว
 กระดูกของเราจะเป็นพระธาตุเอง แล้วเราเอาพระธาตุของครูบาอาจารย์มาแขวนไว้ กับ
 กระดูกของเราเป็นเองมันแตกต่างกันอย่างไร? นี่ไม่ใช่ลบลู่ละ นี่พูดด้วยความเคารพ
 นะ เพียงแต่ว่าเราทำใจของเรา เราเข้าใจอย่างนี้แล้ว ไม่ใช่เอาเรื่องพระธาตุของครูบา
 อาจารย์ พระบรมสารีริกธาตุมา แล้วก็มาวิจารณ์กันเรื่องอย่างนั้น แล้วเรื่องของเราละ?
 เรื่องการประพฤติปฏิบัติของเราละ? เรื่องที่ว่าเราจะเป็นอย่างจริง ไม่เป็นจริงอันนี้อีกเรื่องหนึ่ง

ฉะนั้น พุคแค่นี้ นี๋วางไว้นะ

ข้อ ๕๔๒. ไม่มีนะ

ถาม : ข้อ ๕๔๓. เรื่อง “กราบขอพระคุณหลวงพ่อกะ”

กราบขอพระคุณหลวงพ่อกะที่เมตตาตอบคำถามหนู ข้อ ๕๔๓. เรื่อง “เกี่ยวกับการนั่งภาวนา” ซึ่งหลวงพ่อกะตอบได้ชัดเจนและแจ่มแจ้งมากๆ กะ หนูกลัวจิตรวมมา ๒-๓ ปีแล้ว และได้ค้นหาคำตอบจากหลายท่านที่เป็นฆราวาส บางคนหาว่าเคร่งเครียด เล่าให้ใครฟังเขาหาว่านั่งจนเพี้ยน บ้า จนหนูเข้าไปเรียนอภิธรรมก็ยังหาคำตอบไม่พบ ไม่มีคำตอบที่ตอบว่าจิตรวมดังเข้าไปเรื่อยๆ แล้วจะเจออะไรบ้าง ไม่คิดว่าแค่การนั่งภาวนาพุทธโฆจะสามารถไปอีกมิติหนึ่งซึ่งบรรยายไม่ถูก ลึกซึ่งมากๆ มหัศจรรย์ยิ่งนัก ยากจะอธิบายต้องเจอเอง แต่หลวงพ่อกะสามารถตอบคำถามหนูได้แสดงว่ารู้จริง

ก่อนหน้าที่จะเจอหลวงพ่อกะ (นี่เขาพูดถึงหลวงตา เขาฝันถึงหลวงตา) หนูได้ก้มกราบท่านต่อตรงหน้า ตื่นขึ้นมาเกิดปีติมาก และแล้วก็มาเจอหลวงพ่อกะ หลังจากนั้นจะพยายามกะ ในเมื่อหลวงพ่อกะบอกเป็นทางที่ต้องผ่าน หนูมาถูกทาง ก็จะลองดู รวบรวมจิตกล้าๆ ไหนๆ เกิดมาก็ต้องตายอยู่แล้วใช้ไหมเจ้ากะ จะกลัวอะไรถ้านั่งแล้วกลับมาไม่ได้ก็ให้มันรู้ไป ต่อไปนี่จะไม่จุครึ่งจิตเอาไว้อีกแล้ว ถ้าจิตรวมจะให้รวมไปเลย จะดังก็ให้ดังเข้าไป อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด ขอพระคุณเจ้ากะ

ตอบ : อันนี้พูดถึงว่าความดังเลสงสัย เพราะจิตของเขามันจะวูบลงแล้วเขาไม่กล้า กลัวมาก กลัวทุกๆ อย่าง ทุกคนกลัวตาย ใจ ทุกคนพอกลัวตาย จิตมันจะวูบลงจะกลัวมาก กลัวมาก ทีนี้การกลัวนั้นมันก็กระตุ้นให้จิตนี้ขึ้นมา ถ้าจิตมันรวมลง ถ้ามีสติสัมปชัญญะนะ แต่ถ้าขาดสติ ถ้าคนเราสติพื้นเพื่อนแล้วมันวูบวาบไปมันเป็นการตกใจ จิตอันนั้นมันจะมีผลกระทบ แต่ถ้าจิตของเรามีสติสัมปชัญญะพร้อม ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ

อัปนาคือรวมใหญ่ ถ้ามันจะรวมลงมันจะผ่านประสบการณ์ของมัน แล้วแต่จิตของใครจะเป็น จะรวมลงนะมันจะมีการที่กระเพื่อมมาก กระเพื่อมเข้าไปสู่ความสงบนะ นี่แต่มันกระเพื่อมอย่างนั้น ทุกคนจะกลัวมาก แต่ถ้าเรารักษาของเราไว้ รักษาของเราไว้

ถ้ามันรวมลง รวมลงนะมันจะไปเห็นข้อมูลเดิม ไปเห็นสมบัติเดิมของตัวเอง แล้วพอมัน
คลายออกนะ เวลา รวมลงไปแล้วสักแต่ว่า

สักแต่ว่าคือว่ามันเป็นเรื่องตามบุญ ตามกรรมเลย แต่พอมันควบคุมตัวเองไม่ได้
มันสักแต่ ควบคุมตัวเองคือควบคุมสติรู้จริงได้หมด แต่มันจะรักษาสິงนั้นไม่ได้จนมัน
คลายตัวออกมา พอคลายตัวออกมามันจะเป็นอุปจารสมาธิ พอคลายตัวออกมา อุปจาระ
คือมันรู้สิ่งกระทบได้ รู้สิ่งกระทบได้ มันพิจารณาสิ่งนี้ได้ พอพิจารณาสิ่งนี้ได้ นี่วิปัสสนา
เกิดตรงนี้ แต่ทำไมต้องรวมลงล่ะ? รวมลงนี่เข้าไปพักเพื่อเอากำลัง

พอจิตเราสงบมันเป็นขณิกะ มันเป็นอุปจาระ มันจะรู้ มันจะเห็นต่างๆ แต่มันก็
แฉลบ มันจะแว็บ มันไม่มีกำลังพอ ไม่มีกำลังพอมันก็ลุ่มลุกลุกกลานอยู่อย่างนั้นแหละ
จะเดินหน้าก็ไม่ได้ จะถอยหลังก็ไม่ได้ ทำอะไรมันติดขัดไปหมดเลย ถ้ามันกำหนดพุท
โธไปเรื่อยๆ ถ้าอย่างนั้นเราพุทโธไปเรื่อยๆ พุทโธจนเข้าไปถึงรวมใหญ่ เข้าไปถึงอัมป
นา เข้าไปพักผ่อนให้สบาย เข้าไปพักผ่อนถอนเสี้ยน ถอนหนาม ถอนความวิตกกังวล
ถอนทุกอย่างออกให้หมดเลย แล้วคลายตัวออกมา

พอคลายตัวออกมามันก็จะมาเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ตรงนี้มันจะ
ทำงานได้ชัดเจนขึ้น ชัดเจนเพราะอะไร? เพราะมันได้เข้าไปพักผ่อนเต็มกำลังของมัน คือ
การพักผ่อนของจิตสูงสุดอยู่ตรงนี้ แต่ถ้าเวลามันเป็นขณิกสมาธิ เป็นอุปจารสมาธิเข้าไป
อุปจาระมันก็รู้ มันก็เห็น มันก็พิจารณาของมันได้ ถ้าคนที่ไม่มีสิ่งใดมาโต้แย้ง ไม่มีสิ่งใด
มาก่อวนนักมันพิจารณาได้ แต่บางคนมันลุ่มลุกลุกกลานตรงนี้ เดียวก็ได้ เดียวก็ไม่ได้
ลุ่มลุกลุกกลานอยู่ที่นี่ แล้วจะเสริมกำลังของตัวอย่างไร?

ฉะนั้น จะเสริมกำลังของตัวก็พุทโธให้มันลึกเข้าไปก็ได้ ถ้ามันเข้าไปแล้วก็ไปสู่
อัมปนา แล้วถอยออกมาแล้ววิปัสสนา แต่ถ้าพิจารณาตรงนี้ก็พิจารณาได้ ถ้าเข้าไปถึงตรง
นั้นมันเข้าไปถึงแบบอิมเต็ม น้ำเต็มแก้ว ต่อจากนั้นก็ล้นแก้ว แต่นี่ไม่ล้น มันเข้าไปสู่
ความสงบของมันแล้วคลายออกมา ฉะนั้น ถ้าเป็นอย่างนั้นก็เข้าไป เข้าไปให้จิตนี้ได้
สัมผัสทั้งหมด ไม่มีสิ่งใดคิดข้องหมองใจ ไม่มีสิ่งใดที่จะมากวนใจ แล้วพอมันออกมาให้
มันพิจารณาเต็มที่ของมันเลย นี่ใช้ปัญญาเต็มที่ วิปัสสนาเต็มที่ มันจะได้แก้ไขของมัน
เต็มที่

นี่โดยหลักไ้ แต่คนจะทำได้แบบนี้มันมีน้อยคน ถ้าน้อยคน พอมันสงบแล้วมันพิจารณาได้ก็พิจารณาเลย สิ่งนั้นไม่เป็นปัญหา นี่พูดถึงการภาวนานะ ถ้ามั่นได้หลักก็อนุโมทนา

ข้อ ๕๔๔. ถึงข้อ ๕๕๒. มันไม่มี

ถาม : ข้อ ๕๕๓. เรื่อง “สงสัย” (คำถามเขียนว่าสงสัย)

คือกรรมอ่านในหนังสือมา เรื่องการบวชพระ ที่ว่าให้นับในครรภ์มารดาได้ ๖ เดือน อันนี้จริงหรือเปล่าครับ หมายถึงอายุบวชครับ ขอคำอธิบายด้วย

ตอบ : คำอธิบายมันแบบว่าเรื่องนี้มันอยู่ในอุปัชฌาย์ ใครได้เป็นอุปัชฌาย์ต้องไปเรียนไง เรียนอุปัชฌาย์เขาจะมีการนับคำนวณว่าอายุ ๒๐ ครบบวชครบอย่างไร? แต่ถ้าคนเรา นี่เราครบบวชของเรา เราครบบวชได้ ถ้ามันยังไม่ครบ ๒๐ เขานับเดือนกัน นี่สิ่งนี้เขามี เพราะอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์ต้องเรียนนะ ฉะนั้น ถ้าเราจะบวชเราก็รอให้มันครบ ๒๐ ก็ได้ ถ้าไม่ ๒๐ เขาจะนับให้ นี่ในอุปัชฌาย์เขามีตำราของเขา เขานับอยู่ในครรภ์ด้วย อันนี้มี แต่บอกว่า

ถาม : จริงหรือเปล่าครับ?

ตอบ : นี่มันก็เป็นจริงตามหลักวิชา แต่ถ้าของเรา ถ้าเรายังไม่แน่ใจของเราใช่ไหม? หรือเราไม่รับ เรา ๒๐ เต็มของเรา การเกิดเป็นมนุษย์ ตั้งแต่วันเกิดนับไป ๒๐ ทีนี้ ถ้ามั่นขาดไม่กี่เดือนเขาก็ทดเอาในครรภ์ไง เขาทดเอาในครรภ์ได้ ถ้าเขาทดเอานั้นก็ว่าบวชได้ ฉะนั้น บวชได้ ทีนี้การบวชแล้วมันอยู่ที่ผู้บวช ผู้บวชมันยังคาใจไหม? อะไรไหม? ถ้าคาใจเราก็รอ ๒๐-๒๑ ๖๐ บวชก็เยอะแยะไปเนาะ ๖๐, ๗๐ เขายังบวชกันอยู่ ฉะนั้น กรณีนี้เขาว่าเขาสงสัยเฉยๆ เราก็ตอบเฉยๆ เราตอบให้เข้าใจแค่นี้เองนะว่าเท่านี้

อันนี้พักไว้ก่อน มันจะมีอันหนึ่ง เอาไปไว้ก่อนเนาะ เพราะมีอันนี้

ถาม : เวลาเดินจงกรมแล้วเราภาวนาพุทโธ พุทโธ หรือเดินจงกรมพิจารณาไป หรือให้เดินสายปัญญา

ตอบ : เวลาเดินจงกรมให้ภาวนาพุทโธ พุทโธ ให้พุทโธไป หรือพิจารณาไปนะ พุทโธ เราเดินพุทโธ พุทโธ นี่คือคำบริกรรม นี่เวลานั่งก็พุทโธนะ พุทโธคือคำบริกรรม พุทโธ พุทโธ พุทโธเร็วๆ ก็ได้ แต่เวลาคนกำหนดลมหายใจเข้า-ออกนี่คืออานาปานสติ กรรมฐาน ๔๐ ห้อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ

ฉะนั้น ถ้าพูดถึงการปฏิบัติใหม่ เริ่มต้นปฏิบัติใหม่แบบว่ามันเป็นนามธรรมที่เราจับต้องได้ยาก ให้หายใจเข้าแล้วนึกพุท หายใจออกให้นึกโธ คืออานาปานสติกับพุทโธนี้รวมกัน อานาปานสติกับพุทธานุสติเราเอามารวมกัน เพราะมันเป็นสิ่งที่เป็นวัตถุที่เราจับต้องได้ จิตมันจะได้มีที่เกาะได้ชัดเจน แต่เวลาพุทโธ พุทโธไป

มันพุทโธ เห็นไหม ถ้าพุทโธไวๆ พุทโธ พุทโธ พุทโธ หรือพุทโธโดยคำบริกรรมเราเร่งได้ เราพุทโธไวๆ ก็ได้ พุทโธพอประมาณก็ได้ พุทโธช้าก็ได้ เพราะว่าอยู่ที่อารมณ์กระทบ วันไหนที่มันอารมณ์กระทบแรงเราก็พุทโธไวๆ วันไหนที่จิตใจเราไม่ขุ่น พุทโธปานกลางก็ได้ แต่ถ้ามันไปบวกลม บวกลม เห็นไหม พอหายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ เราจะเร่งพุทโธมันติดที่ลม

ฉะนั้น สิ่งที่เราเอามารวมกัน เพื่อจะให้ผู้ปฏิบัติใหม่ปฏิบัติได้ง่าย แต่พอปฏิบัติไปแล้วมันต้องรู้วิธีการว่าให้วางพุทโธ หรือวางลมอย่างใดอย่างหนึ่ง เราวางพุทโธเลยนะ พุทโธไม่ต้องพุทโธก็ได้ กำหนดลมชัดๆ หายใจเข้ารู้ว่าหายใจเข้า หายใจออกรู้ว่าหายใจออก นี่เป็นอานาปานสติ แต่ถ้าเราทิ้งลมไปแล้ว ลมไม่ต้องไปกำหนดมัน เราต้องพุทโธ พุทโธ พุทโธ เวลาจิตที่มันไม่ลง หรือจิตที่มันอึดอัดบ้าง จิตที่มันมีอะไรกระทบพุทโธไวๆ พุทโธ พุทโธ พุทโธไปเลย นี่รวมกันไปเลย เพราะต้องการดึงจิตไว้ไม่ให้มันออกคิดไป

นี่มันมีเทคนิคของมัน ทีนี้ผู้ที่ปฏิบัติใหม่เขาก็ต้องแบบว่ารถออกใหม่? รถที่แรกออกก็ออกเกียร์ ๑ นะ แล้วก็ไล่เกียร์ ๒ เกียร์ ๓ เกียร์ ๔ แล้วเวลารถจะลงเขานะเขาต้องไล่เกียร์ต่ำเพื่อให้ถึงรถไว้ คนขับรถเป็นเขาจะรู้ว่าเขาใช้เกียร์อะไรเหมาะสมกับเขา นี่การภาวนาก็เหมือนกัน พอภาวนาไปแล้วมันติดขัดอย่างไร? มันเป็นที่จริตนิสัย รถของเราเราขับรถอยู่ในเมือง เราไม่เคยขึ้นเขาเลย เราไม่ต้องมี ๔ ล้อหรือ ๕ ล้อหรือ ๖ ล้ออะไรก็ได้ แต่ไอ้คนที่เขาอยู่บนเขาตลอดเขาต้องปีนเขา รถทางภาคเหนือนะ เวลาเขาไปเอาสินค้าเกษตรในภูเขา เขาไปของเขาถี่ๆ การใช้งานไป

นี่ก็เหมือนกัน การใช้งานว่าต้องพุทโธ หรือว่าเดินสายปัญญา คำว่าเดินสายปัญญาเราสอนไว้เอง การเดินสายปัญญาเขาเรียกว่าปัญญาอบรมสมาธิ หลวงตาท่านก็สอนว่าปัญญาอบรมสมาธิ คำว่าปัญญาอบรมสมาธิปัญญาชน พุทธจริต พวกนี้พุทโธไม่ได้ พุทโธแล้วก็นั่งหลับ พุทโธแล้วก็หัวทิ่มหมอน พวกพุทธจริตนี้พุทโธไม่ได้ เพราะพุทโธนี่นะมันต้องเป็นศรัทธาจริต ศรัทธาจริต พวกมีศรัทธามั่นคง พุทโธดี แต่ถ้าเป็นพุทธจริตคือพวกปัญญา มันพุทโธแล้วมันก็สงสัย พุทโธแล้วมันก็คิด พุทโธแล้วมันก็ออก ตกพุทโธแล้วมันก็ไม่เชื่อ (หัวเราะ)

มันไม่เชื่อหรือ พุทโธอะไรวะ อะไรก็พุทโธ พุทโธมาก็ปีแล้ว แล้วก็พุทโธอยู่นี่ เบื่อฉิบหายเลย พุทโธอะไรกันนี้ มันไม่ฟังหรือเพราะปัญญามันจะเทียบเคียง พอเทียบเคียงปั๊บ นี่หลวงตาท่านสอนว่า พุทโธ พุทโธ พุทโธนี่นะเหมือนเราโค่นต้นไม้ เราโค่นที่โค่นต้นไม้ เวลาโค่นต้นไม้ขนาดต้นไม้มันจะล้มลง ตุ่ม นี่คือพุทโธ

เวลามันลง จิตมันลง สมาธิมันจะดี สมาธิมันจะลึกซึ้ง เพราะเราโค่นที่โค่นต้นไม้ เวลาต้นไม้ล้มมันจะฟาดกับพื้น มันจะเสียงดังสนั่น แต่ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธินะ เราโค่นที่โค่นต้นไม้ไม่ได้ เพราะสถานที่เรากับแคบ ต้นไม้มันจะฟาดสู่สิ่งปลูกสร้างของเรา เราจะขึ้นไปตัดทีละกิ่ง ปีนขึ้นไปต้นไม้แล้วก็ตัดลงมากิ่งเล็กๆ แล้วก็เชือกห้อยลงมา ตัดทีละกิ่งๆ ตัดทอนต้นไม้ลงมาเรื่อยๆ ลงมาเรื่อยๆ จนมาถึงโคนต้นไม้

นี่มันต่างกันตรงนี้ไง ต่างกันที่ว่าถ้าเราใช้ความคิด เราใช้ความคิดนะ เราจะคิดเรื่องอะไรก็ได้ คิดเรื่องอะไรก็ได้ แต่ถ้าตรีกในธรรมนี่ดี ตรีกในธรรมะพระพุทเจ้า ชีวิตนี่คืออะไร? เกิดมาทำไม? ทำไมความทุกข์มันมาจากไหน? ทำไมเรามีความเศร้าโศก ความโศกนี้มาจากไหน? ทำไมความไม่พอใจมันอยู่กับเรา นี่ใช้สติตามความคิดนี้ไป มันจะตัดกิ่ง ตัดก้าน ตัดความกังวลของใจ ถ้าคิดนะ ถ้ามีสติแล้วคิดเรื่องนี้นะมันจะมีคำตอบถึงที่สุด อิม มิงบ้ำ อิม มิงบ้ำ

คือเราบ้ำอยู่คนเดียวไง ความคิดนี้เราไปให้กำมันทั้งนั้นแหละ พอบอก เออ มิงบ้ำ มันก็จบ เดียวคิดอีกแล้ว พอคิดไป อิม มิงบ้ำ คิดอีกแล้ว ความคิดจะเร็วมาก พอมันคิดก็ไล่ไปๆ ไล่ไปจนถึงที่สุดนะมันเริ่มชำนาญขึ้น ความคิดเกิดดับ ความคิดนะมันเกิดจากภพ เกิดจากจิต เกิดจากจิตแล้วมันคิดออกมาอย่างไรล่ะ? คิดออกมาเพราะขาดสติ เพราะความคิด เหมือนน้ำมันไหลมาเราจะกั้นน้ำอย่างไรล่ะ? แต่นายช่างที่เขาฉลาดนะ เขา

เบี่ยงเบนทางน้ำ แล้วเขาก็สร้างเขื่อน แล้วพอเสร็จแล้วเขาก็ถม น้ำก็กลับมาอยู่เขื่อน เขื่อนก็กั้นน้ำขึ้นมาได้

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดมันคิดออกมาจากจิต อ้าว แล้วเราจะยับยั้งอย่างไรล่ะ? เรา จะยับยั้งอย่างไร? นี่ถ้าปัญญามันมีมันเห็นนะ เพราะเราขาดสติ พอมีสติ พอมันจะคิดนะ ถ้ามันทันขึ้นมา มันคิดบ่อยๆ ครั้งเข้ามันทันขึ้นมา พอมันจะคิดนะ นั่นเนาะๆ มันไม่ กล้าคิดนะ ถ้ามีสติบีบความคิดไม่มี แต่อย่าผลอนะ ผลอแล้วไหลมาเลย ผลอไม่ได้ ผลอแล้วไหลมาเลย แต่ถ้าทันบีบมันหยุด ถ้าทันมันหยุด นี่คือใช้ปัญญาไง

เขาบอกว่าหรือหัดเดินใช้ปัญญา หัดเดินใช้ปัญญาคือปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญา อบรมสมาธินะ ปัญญาอบรมสมาธิ จนสมาธิมันหยุดบ่อยครั้งเข้า หยุดมากเข้า หยุดจน มันชำนาญขึ้น หยุดจนมันตั้งมั่นได้ หยุดจนตั้งมั่นได้ ปัญญาอบรมสมาธิทำได้ พอหยุด จนตั้งมั่นได้ พอมันจะคิดอีกที จากที่มีสติมันก็ไม่คิด แต่พอเราให้มันคิด แล้วเราเห็นมัน คิด ความคิด จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นความคิด จิตจับความคิดได้ ถ้าจิตจับความคิด ได้ วิปัสสนาเกิดตรงนี้ ถ้าเป็นพุทโธ พุทโธนะ จิตสงบแล้ว จิตสงบแล้วเห็นกาย เห็น เวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นั่นวิปัสสนาเกิดตรงนั้น

นี่มันเหมือนกัน มันเหมือนกันโดยอริยสัจ อริยสัจมีหนึ่งเดียว จะภาวนาทางไหน จะไปทางไหนนะมันต้องกลับไปสู่ฐาน สู่สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน เข้าไปสู่ ฐานของจิต มันไปไหนไม่รอดหรอก มันไปไหนไม่พ้นหรอก มันกลับมาที่นี้แหละ

ฉะนั้น คำถามถามแค่นี้แหละ ตอบไปจนออกทะเลไปแล้ว ยังไม่ได้กลับมา คำถามเลย ที่ออกทะเลไปจะอธิบายให้เห็นว่า ถ้าการใช้ปัญญาไปมันเป็นหลักอย่างนี้ ถ้า การใช้พุทโธไปมันจะเป็นหลัก พุทโธจะเป็นเจโตวิมุตติ พอจิตพุทโธ พุทโธจนจิตสงบ จิตรวมลง แล้วจิตออกพิจารณา เห็นภาพเป็นอุคคหนิมิตแล้วขยายส่วน แยกส่วนเป็นวิภา คะ เป็นไตรลักษณ์ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ จิตสงบแล้วเห็นความคิด เห็นความรู้สึกเป็น รูปธรรมเลย เป็นจับต้องได้ พิจารณาได้ แยกแยะได้ นี่มันก็เข้ามาจินตมยปัญญา หรือ ภาวนามยปัญญา

จับต้องได้ แยกแยะได้ลึกซึ้งแค่ไหน? ถ้ามันไม่ลึกซึ้งก็เป็นจินตมยปัญญา ถ้า ชัดเจน แยกแยะได้ด้วยความคิดชัดเจน ด้วยความเป็นมรรคที่มันหมุนตัวๆ อันนั้นจะเป็น

ภาวนามยปัญญา นี่มันเป็นระดับ วุฒิภาวะของจิตมันเป็นระดับ เป็นขั้นของมัน เหมือนกัน เหมือนกัน ฉะนั้น คนภาวนาเป็นจะอธิบายอย่างนี้

ถาม : ๒. อย่างหลังนี้หมายความว่าอย่างไรคะ? จะได้ไปปฏิบัติพัฒนาต่อไป เจ้าค่ะ

ตอบ : อย่างหลังคือใช้ปัญญาอบรมสมาธิไป อย่างแรกก็พุทโธไป แล้วพิจารณาไป นี่ผู้ถามไง ถามอย่างนี้ก็ยังคงอยู่ เพราะว่ามันยังมีหลักมีเกณฑ์ไป เราปฏิบัตินะเริ่มต้น จากผ้าขาว ถ้ายังไม่มีสิ่งใดเลย ถ้าเราจับหลักที่ถูกต้องไป นี่เหมือนกับอนุบาล พื้นฐานถ้า วางไว้แข็งแรง ปฏิบัติไปข้างบนๆ มันก็จะง่ายขึ้น พื้นฐานปล่อยจนและ แล้วจะเอา นิพพาน เอานิพพาน เหยียบย่ำตัวเองกันอยู่นั้นแหละ

ฉะนั้น สิ่งที่ว่านี้จะเดินสายปัญญาหรือจะพุทโธ มันใช้ได้ทั้ง ๒ อย่าง ใช้ได้ ๒ อย่างหมายความว่าแล้วแต่โอกาสไป โอกาสไหนทำอย่างไรแล้วสะดวกเอาอย่างนั้น แล้ว ถ้าพออย่างนี้มันอันธู๋ มันไปไม่ได้ อย่างพุทโธ พุทโธบางทีมันไปไม่รอดหรอก เราใช้ ปัญญาพิจารณาซะ ถ้าปัญญาไปบ่อยๆ เข้ามันฟังซ่าน กลับมาพุทโธบังคับเลย พุทโธ พุทโธ เราใช้แต่ละคราว ผลัดเปลี่ยนกันใช้ได้ คนเรามี ๒ ทำนะซ้ายและขวา มีเท้าเดียวมัน ใช้กระเถิบไปนะ แต่ถ้ามีซ้ายและขวามันเดินสลับเท้ามันจะเดินไปได้

การภาวนาก็เหมือนกัน พุทโธก็ได้ ปัญญาอบรมสมาธิก็ได้ ถ้าเป็นคราว เป็นกาล เพื่อจะให้การภาวนาของเรามั่นคงก้าวหน้า ถ้ามันก้าวหน้าได้เราก็ประสบความสำเร็จ เราก็ ภาวนาได้นะ เอวัง